

POSTANOWIENIE

Dnia 12 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski

w sprawie z odwołania A.M. i K.S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Toruniu
o ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 września 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się A.M.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 25 kwietnia 2022 r., sygn. akt III AUa 642/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się A.M. na rzecz organu rentowego tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł z ustawowymi odsetkami za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu orzeczenia do dnia zapłaty.**

(I.T.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2022 r., III AUa 642/20, Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku oddalił apelację od wyroku z dnia 28 stycznia 2020 r., IV U 130/19, którym Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Włocławku oddalił odwołania od decyzji z dnia 10 stycznia 2019 r.

Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Toruniu stwierdzającej, że A.M. jako pracownik u płatnika składek S. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnym, rentowym, chorobowym oraz wypadkowym od 14 maja 2018 r.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku A.M. zarzuciła naruszenie: a) art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 w związku z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; b) art. 22 k.p. w związku z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 83 k.c.; c) art. 13 w związku z art. 78 § 1 k.p.; d) art. 58 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 300 k.p.; e) art. 232 k.p.c.; f) art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej.

Skarżąca podniosła, że organ rentowy zakwestionował jej zatrudnienie u pracodawcy S., uznając, że umowa została zawarta dla pozoru w celu skorzystania ze świadczeń z zakresu ubezpieczeń społecznych, nie przedstawiając żadnych środków dowodowych w zakresie swoich twierdzeń oraz ograniczając się wyłącznie do przypuszczeń i spekulacji. Zdaniem skarżącej ciężar dowodzenia w kwestii pozorności umowy o pracę spoczywał na organie rentowym. Jednakże ZUS nie przedstawił na tę okoliczność żadnych wiarygodnych środków dowodowych. Samo zawarcie umowy o pracę na krótko przed wystąpieniem ryzyka ubezpieczeniowego i konieczności skorzystania ze świadczeń w żadnej mierze nie świadczy o pozorności zatrudnienia.

Sąd drugiej instancji uznał twierdzenia organu rentowego za prawidłowe, a w konsekwencji utrzymał w mocy orzeczenie Sądu pierwszej instancji. W ocenie skarżącej zaskarżony wyrok stoi w związku z tym w sprzeczności z szeregiem przepisów materialnoprawnych oraz procesowych, a także z zasadami współżycia społecznego.

Z ostrożności procesowej skarżąca wskazała, że w sprawie występuje również istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia: 1) na kim spoczywa ciężar dowodzenia, to jest wykazania, że zatrudnienie miało charakter pozorny? Czy za dostateczną podstawę orzekania w tego rodzaju sprawach można uznać zaprzeczenia organu rentowego odnośnie skuteczności zatrudnienia i

przerzucenie ciężaru dowodu na odwołującego w zakresie dowodu faktycznego wykonywania pracy w ramach stosunku pracy? 2) czy organowi rentowemu przysługuje uprawnienie do kwestionowania wysokości wynagrodzeń ubezpieczonych w kontekście ustalania prawa do świadczeń? Czy organ rentowy może uznać wynagrodzenie za nierynkowe lub zawyżone bez dokładnej weryfikacji sytuacji ekonomicznej pracodawcy oraz indywidualnych kwalifikacji i możliwości ubezpieczonych? 3) czy okoliczność zatrudnienia pracownicy w ciąży, a następnie skorzystanie przez nią ze zwolnienia lekarskiego i świadczeń z ubezpieczeń społecznych, może stanowić podstawę do przyjęcia, że korzystanie ze świadczeń było jedynym celem zawarcia umowy o pracę i pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego?

Mając na uwadze powyższe skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego; z daleko posuniętej ostrożności procesowej, na wypadek ustalenia, że podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona oraz że nie doszło do naruszenia przepisów postępowania - o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy; w przypadku uchylenia zaskarżonego wyroku i orzeczenia co do istoty sprawy, wniosła o zasądzenie na rzecz odwołujących kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego przez radcę prawnego według norm prawem przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania; oddalenie skargi kasacyjnej - w przypadku merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od skarżącej na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w

orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

W niniejszej skardze skarżąca uważa, że przyjęcie skargi kasacyjnej wynika z oczywistej zasadności skargi kasacyjnej oraz z potrzeby rozważenia istotnego zagadnienia prawnego.

W przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571); 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179); 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości.

Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468). Zagadnienie to nie może

być przy tym pozorne, czyli nie może stanowić próby obejścia dokonanych przez sądy ustaleń faktycznych i oceny dowodów - art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2023 r., I CSK 1349/23, LEX nr 3600665).

Z kolei skarga jest oczywiście uzasadniona wówczas, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej, gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości, gdy podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne *prima facie*, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538). Powołanie się przez skarżącego na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej "na pierwszy rzut oka", przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, to jest podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącej o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów.

Na wstępie należy zauważyć, że skarżąca łączy oczywistą zasadność swojej skargi kasacyjnej z wystąpieniem w sprawie istotnych zagadnień prawnych odnoszących się do kwestii związanych z ustaleniem stanu faktycznego w sprawie. Tymczasem, już tylko z samej przedstawionej wyżej istoty ustawowych przesłanek przedsądu, przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c., wynika, że co do zasady nie mogą one występować jednocześnie. Jeżeli bowiem w sprawie rzeczywiście występuje istotne zagadnienie prawne, od którego rozstrzygnięcia zależy wydanie prawidłowego orzeczenia co do istoty sprawy, to z natury rzeczy ewentualny błąd orzeczniczy popełniony przez Sąd drugiej instancji nie może mieć charakteru oczywistego i podstawowego. Skarga kasacyjna nie może być, z kolei, uznana za oczywiście uzasadnioną, jeżeli o występowaniu tej przesłanki miałoby świadczyć naruszenie przepisów prawa, których wykładnia nasuwa tak duże wątpliwości, iż konieczne jest ich wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy w ramach sformułowanego w tej sprawie zagadnienia prawnego (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., II PK 247/10, LEX nr 1274964).

W dalszej kolejności należy dostrzec, że uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala na ustalenie, jaki przepis bądź przepisy zostały zdaniem skarżącej naruszone w stopniu kwalifikowanym, przemawiającym za oczywistą zasadnością skargi. W części skargi poświęconej uzasadnieniu tego wniosku nie został przytoczony, ani nawet wskazany, żaden przepis prawa. Taka konstrukcja wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wyklucza ocenę, że skarga jest oczywiście uzasadniona.

Należy ponadto wskazać, że skarga kasacyjna służy kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia. W rozpoznawanej sprawie ustalono, że zamiarem stron w ramach rozpatrywanego stosunku prawnego nie było wykonywanie pracy, lecz wymierne korzyści materialne, jakie zawarcie umowy o pracę przyniosło obu stronom.

Z dniem 31 marca 2018 r. ubezpieczona rozwiązała umowę o pracę u swojej matki i zarejestrowania się w urzędzie pracy jako osoba bezrobotna bez prawa do zasiłku, mimo tego, że była wówczas w ciąży, a zatem potrzebowała tak źródła dochodu, jak i tytułu do ubezpieczeń społecznych, co świadczy o tym, że miała ona pewność uzyskania innego zatrudnienia. Działając w ten sposób uzyskała zatrudnienie ze znacznie wyższą podstawą wymiaru składek (3.900 zł w miejsce poprzednio otrzymywanego u matki wynagrodzenia minimalnego) - przy czym dodatkowo od 21 maja 2018 r. ponownie podjęła zatrudnienia u matki w wymiarze 1/4 czasu pracy. Natomiast płatniczka składek, wypełniając warunki wynikające z umowy z powiatowym urzędem pracy, to jest zatrudniając osobę zarejestrowaną jako bezrobotna, otrzymała 20.000 zł na dofinansowanie stanowiska pracy, przy czym zapewne spodziewała się, że w związku z ciążą ubezpieczonej, w niedługiej perspektywie czasowej rozpocznie ona korzystanie ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych, odciążając w ten sposób pracodawcę z obowiązku wypłaty umówionego wynagrodzenia za pracę. Sąd drugiej instancji uznał, że zatrudnienie ubezpieczonej na stanowisku technika prac biurowych, za wskazanym wyżej wynagrodzeniem nie było ekonomicznie opłacalne i nieuzasadnione zakresem obowiązków i wykształceniem ubezpieczonej. Zdaniem Sądu odwoławczego wysokość wynagrodzenia miała natomiast znaczenie, gdy brać ją pod uwagę jako podstawę wymiaru spodziewanych - w krótkim czasie po zatrudnieniu ubezpieczonej - świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Nie wykazano także, aby istniała gospodarcza potrzeba zatrudnienia ubezpieczonej przez płatniczkę składek. Pomimo rozpoczęcia korzystania przez ubezpieczoną ze zwolnień lekarskich w czerwcu 2018 r., to jest na początku okresu urlopowego, płatniczka składek nie zatrudniła innego pracownika na miejsce ubezpieczonej.

Należy więc zauważyć, że zarzuty podniesione w ramach uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania sformułowane zostały w taki sposób, aby podważyć przyjęte przez Sąd odwoławczy ustalenia faktyczne i przyjętą ocenę dowodów, co jak wyżej wskazywano nie może odnieść skutku w postępowaniu kasacyjnym ze względu na treść art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

(R.G.)

(I.T.)